

## Perhevalokuvien maailmanvalloitus

ROSE, GILLIAN (2010). *Doing family photography. The domestic, the public and the politics of sentiment*. 158 s. Ashgate, Surrey.

Vauvan hoitoa, jokaisen hetken taltiointia, kuvien tilaamista ja albumien kasaamista: tällaisella tuokiokuvalla alkaa brittiläisen maantieteilijä Gillian Rosen kirja perhevalokuvista. Kiuisallisella, mutta varsin vetoavalla tavalla tunnistan myös itseni Rosen kuvaamista hetkistä. Kun perheeseen syntyy lapsi, alkaa hulvaton valokuvausrumba. Kuvia otetaan vauvasta, joka ei itse asiassa tee yhtään mitään. Samankaltaiset kuvat toistuvat viikko toisensa jälkeen. Lisää puhtia kuvaukseen tulee, kun ensimmäisten tekojen sarja alkaa. ”Tässä pikku-höttiäinen syö ensimmäistä kertaa porkkanaa”, selittää höttiäisen vanhempi. Jo tämä sanamuoto paljastaa Rosen mukaan jotakin erityisen oleellista perhekuvien luonteesta: kuvia ei kehystetä menneellä aikamuodolla (”siellä-silloin”), vaan kuva viittaa myös läsnäoloon (”täällä-nyt”). Vaikka höttiäinen on tätä nykyä 15-vuotias, kuvassa hän on läsnä vauvana.

Kuvan avulla höttiäisen vanhemmat ja lähipiiri voivat sujuvasti muistella tuota pientä käärröä, jonka ei uskottu koskaan kasvavan isoksi. Vauvakuva muistuttaa vanhempia käärrön tuomasta rakkauden huomasta, mutta samalla kuva kaivaa muistojen kätköistä unettomia öitä ja tajuttomuuden rajamaille johtanutta väsymystä. Perhekuvien emotionaalinen lataus on käsittämättömän suuri. Siksi onkin perin kummallista, että niitä on tutkittu vähän.

Rosen kirja on erinomainen perusteos perhekuvien merkityksestä ja käytöstä nyky-yhteiskunnassa. Näkökulma on länsimainen, mutta avaa sitä kautta hyvin niitä kulttuurisidonnaisia käytäntöjä, joita kuvaamiseen liittyy. Teoksen voi jakaa kahteen pääteemaan: perhekuvien perhekeskeisiin merkityksiin ja perhekuvien julkiseksi tuleminen dynamiikkaan. Rose käsittelee teoksen seitsemässä luvussa perhekuvausten kohteita, subjektiviteetin kysymyksiä ja sitä mitä kuvilla tehdään. Nämä lähtökohdat auttavat ymmärtämään, miksi esimerkiksi sanomalehdissä julkaistuja kuvia New Yorkin tai Lontoon terrori-iskujen uhreista katsotaan tietyllä tavalla.

Perhekuvien kohteina ovat lähimmäiset. Kuvat keskittyvät usein mukaviin tilanteisiin, kuten juhliin tai lomamatkoihin. Kuvaaminen on kuitenkin muuttunut myös viime vuosien aikana. Digiaikana arjen kuvaaminen on yleistynyt. Tämän Rose sivuuttaa kuitenkin lähes täysin.

Perhekuvia jaetaan usein perheen ja suvun kesken. Kuvat ovat erityisen mobiileja eli liikkuvia. Ne liikkuvat joulukortteissa ja kuvakirjoissa maailman eri puolille sukulaisia ilahduttamaan. Perhekuvat osallistuvat siis omalla tavallaan visuaalitalouteen – perhekuvien tuotta-

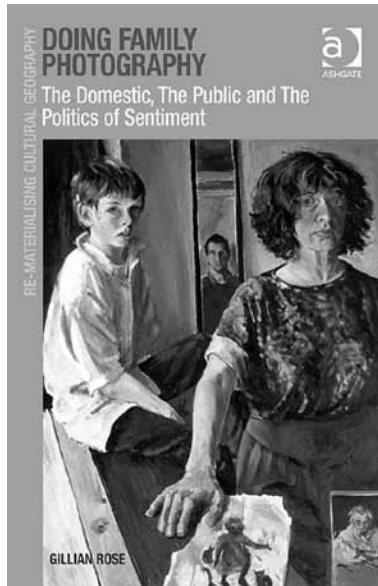
minen mitä moninaisimmissa muodoissaan on luonut uudenlaisen vaihdannan ja kaupankäynnin markkinat. Rosen haastatteleminen perheenäitien mukaan kotien seinille ja jääkaappimagneeteiksi painetut perhekuvat tuottavat intiimiä kodikkua. Samat kuvat ovat ”vastikkeettomia” lahjoja. Kun niitä jaetaan isovanhemmille ja muille sukulaisille, vastalahjaa ei yleensä odoteta. Digikuvaaminen ja sähköposti ovat muuttaneet kuvien vastikkeettomuutta. Sähköpostin liitteeksi laitettu lomakuva tuleekin yhtäkkiä vastikkeelliseksi viestin myötä. Siihen odotetaan vastausta tai vähintään kiitosta siitä, että viesti ja kuva ovat saapuneet perille.

Rose analysoi mielestäni erinomaisesti perhekuvausten prosesseja. Kuvat osallistuvat kulttuuriin ja sosiaalisiin tekemisen prosesseihin. Ne luovat läheisyyttä perheiden ja sukujen sisälle, ne ovat yhtä aikaa läsnä ja poissa, täällä ja siellä. Kuvilla on myös kyky luoda uusia aika-tiloja, jotka ulottuvat tulevaisuuteen. Rose ei ole unohtanut feminististä kritiikkiä tarkastellessaan perheyhteyden ja läheisyyden luomista. Hänen mukaansa perhekuvaaminen tai leikekirjojen ja albumien teko ei ole osoitus naisten alistumisesta patriarkaalisiiin perhesuhteisiin. Päinvastoin, Rosen haastattelemat perheenäidit ”neuvoteltivat” kuvien kautta omaa subjektiviteettiaan ja käsitelivät äitiyteen liittyviä kielteisiä kokemuksiaan ja tunteitaan.

Oleellista perhekuvien katsomisessa on niiden sisältämät tarinat. Perhekuvia katsotaan eri tavoin kuin muita valokuvia. Läheisiä ihmisiä kuvaavat kuvat pysähdyttävät ja niitä jaksaa selata usein albumitolkulla. Jonkun ystävän perhekuvat kiinnostavat vähän aikaa, mutta niihin tuskin jaksaa syventyä tunniksi toisensa jälkeen. Tätä ilmiötä Rose pitää perhekuvien kannalta oleellisena:

kuvat objekteina tulevat merkitykselliseksi tietyissä sosiaalisen toiminnan käytännöissä ja tietyille läheisyyden verkostossa oleville ihmisille. Perhekuvat luovat läheisyyttä, yhteenkuuluvuutta, intiimiä kodin tuntua. Nämä ovat juuri niitä seikkoja, joiden takia lehtien etusivuille päätyy kasvokuvia kadonneista lapsista ja nuorista, tai joiden takia Kaakkois-Aasian tsunamissa kadonneiden kuvat koskettavat.

Mitä tapahtuu, kun perhekuvausta tulee julkinen? Viimeisten vuosikymmenten aikana perhekuvat ovat yhä useammin päätyneet lehtien ja muiden medioiden käyttöön. Erityisesti laajasti uutisoidut väkivallan teot visualisoidaan kuolleiden tai haavoittuneiden kuvilla. Tällöin perhekuvat pyörittävät toisenlaista visuaalitaloutta kuin mihin ne oli alun perin tuotettu. Britanniassa perhekuvia hyödynnettiin ensimmäistä kertaa laajasti vuonna 1998, kun Pohjois-Irlannin Omaghissa tapahtuneen pommiiskun uhrien kuvat julkaistiin. Nämä kuvat ovat yhä BBC:n uutisarkistossa kaikkien katsottavina. Monesti



perhekuvat tulevat julkisiksi juuri omaisten tahdosta. Omaiset etsivät kadonneita ja haluavat antaa kasvot niille, jotka kenties menehtyivät näissä tragedioissa. Uutiskuviin lisätyt perhekuvat luovat samaistumisinnan myös niille, joita teot eivät henkilökohtaisesti kosketa.

Rose analysoi Lontoon vuoden 2005 pommi-iskuhen kuvastoa sanomalehdissä. Hän nostaa esille muun muassa lehdistön tavat ”kehystää” iskuissa kuolleet: he olivat tavallisia ihmisiä, menossa töihin, samanlaisia kuin kuka tahansa lehden lukijakuntaan kuuluva. Etninen tausta pyrittiin häivyttämään ja kaikki uhrin kategorisoitiin lontoolaisiksi. Sen sijaan iskuissa kuolleet terroristit, jotka olivat Britannian kansalaisia, kytkettiin maailmanlaajuisiin terroristiverkostoihin. Perhekuvien käyttö mediakuvastossa vetoaa ihmisiin siksi, että kuviin liitetään kulttuurisesti koodattuja ja omista kokemuksista kumpuavia tunteita. Tätä kutsutaan tunteiden politiikaksi (*the politics of sentiment*). Uhrien kuviin yhdistetään sosiaalisia suhteita, kaipausta ja perhesiteitä, vaikka niitä ei todellisuudessa edes tunneta. Rose ehdottaakin kirjansa loppupuolella, että jokaisen tulisi kriittisesti arvioida suhdettaan julkisuuden perhekuviin. Millä tavalla ne osoittavat sitä yhteisyyttä ja samankaltaisuutta, jonka takia uhrien kuolemat ahdistavat? Miten nämä julkisiksi tulleet perhekuvat kuitenkin eroavat tavallisista perhealbumeista, mihin katsojan kysymyksiin ne eivät vastaa? Näiden kysymysten avulla on Rosen mielestä helpompi arvioida mediassa esitettyjä perhekuvastoja, joka itse asiassa ovat liukuneet pois paikoiltaan (*out of place*).

Kertaus on opintojen äiti, mutta rajansa kaikella. Kirjassa on valitettavan paljon toistoa ja viittauksia aiempiin päälukuihin sekä niissä käsiteltyihin teemoihin. Rose kuljettaa lukijaansa jopa liian tiukasti ja holhoavasti. Teosta olisikin pitänyt toimittaa vielä kovalla kädellä. Toisto voi johtua siitä, että muutamat luvut perustuvat aiemmin muualla julkaistuihin artikkeleihin. Jäin myös ihmettelemään sitä, että valokuvausta ja kuvaamisen käytäntöjä käsittelevä teos ei sisällä yhtään kuvaa. Suositteleen teosta kuitenkin lämpimästi kaikille valokuvaamisesta ja visuaalisuudesta kiinnostuneille. Se sopii myös erityisen hyvin kandidaattivaiheen opintojen menetelmäkurssien lisälukemistoon. Kirjan luettuaan perhekuvia katsoo usein silmin – jo tästä syystä teokseen kannattaa tutustua.

Maantieteilijälle kirja tarjoaa näkemyksiä perhekuvien liikkeellölon erilaisista tavoista. Samalla kirjaa voi lukea myös materiaalsen (perhekuvat) ja sosiaalisen tilan (katsomisen tilanne) muutoutumisen näkökulmasta. Perhekuvien yksityinen ja julkinen käyttö luovatkin kovin erilaiset tila-ajalliset kontekstit. Uskon, että Rosen kirjan tarjoaminen oivalluksien kautta maantieteilijät voisivat saada uusia analyttisiä välineitä erityisesti erilaisten kuvien katsomistapojen ja tilallisten kontekstien analyysiin.

ANNA-KAISA KUUSISTO-ARPONEN

*Johtamiskorkeakoulu/yhdyskuntatieteet,  
Tampereen yliopisto*